

Filip De Pillecyn Monsieur Hawarden

*Met een woord vooraf door Tom Lanoye,
illustraties van Reinbart Croon
en een onderzoek van Annick Lesage*

T
Z
A
R
A

K
L
A
S
S
I
E
K

Inhoud

Monsieur Hawarden en mijnheer De Pillecyn <i>door Tom Lanoye</i>	7
Monsieur Hawarden <i>door Filip De Pillecyn,</i> <i>met illustraties van Reinbart Croon</i>	29
Wie was monsieur Hawarden? <i>door Annick Lesage</i>	75
HOOFDSTUK 1 Arthur	85
HOOFDSTUK 2 Mary G***	103
HOOFDSTUK 3 Het jaar zonder zomer	123
HOOFDSTUK 4 Naar Parijs	133
HOOFDSTUK 5 Mary in het Musée Rodin	145
HOOFDSTUK 6 Graaf Florent van Ertborn	163
HOOFDSTUK 7 J'ai dû me marier	173
HOOFDSTUK 8 Het truffelvarken	189
HOOFDSTUK 9 Het verloren manuscript	207
ALBUM	219
NOTEN	227
DANKWOORD	239

**Monsieur Hawarden
en mijnheer De Pillecyn**

door Tom Lanoye

Wie beschikt over een karrenvracht kwade wil, zal deze fraaie nieuwe uitgave van *Monsieur Hawarden* misschien op voorhand afwijzen en ongelezen laten. De eertijdse roem van het kleine meesterwerk is immers allang verbleekt. De recente renommee gewaagt dan weer van de allereerste genderfluïde, misschien zelfs non-binaire novelle in de Vlaamse letteren. Veel meer hebben sommige hedendaagse kwezels niet nodig om zo verwoed met de ogen te rollen dat ze er zelf zeeziek van worden. Om zich daarna kokhalzend af te kunnen wenden van wat ze cultuurmarxistische propaganda zullen noemen, die schaamteloos in dienst staat van 'de doorgeslagen genderideologie en algehele woke-waanzin van vandaag de dag'.

Dit boek dateert nochtans uit de jaren dertig van de vorige eeuw en werd niet bepaald geschreven door een voorloper van queer activisme. Filip De Pillecyn was activist, maar voor de Vlaamse zaak. Hij werd flamingant als frontsoldaat in de Eerste Wereldoorlog en hij bleef dat gedachtegoed altijd trouw. In de Tweede Wereldoorlog radicaliseerde hij tot nazicollaborateur. Zonder twijfel was hij de best schrijvende van al onze landverraders. Die waren nochtans niet met weinig en ze telden in hun rangen veel schrijvers en dichters, van wie de meesten goddank helemaal vergeten zijn.

In de gewone omgang was De Pillecyn naar verluidt een minzame man, een geduldige leraar talen, een spitse journalist en een aangename, zij het ietwat melancholische disgenoot. Maar hij was dus wel degelijk een cultureel-politieke collaborateur die de nationaalsocialistische geloofsartikelen nooit principieel op de korrel heeft genomen. Zowel wat de verhouding tussen über- en untermensch als wat de rolpatronen tussen man en vrouw betreft. In beide gevallen zou een natuurlijke orde ieders plaats en taak bepalen, en in die plaatsbepaling bestond bitter weinig ruimte

voor fluiditeit. Hokjes, brandmerken en strikte hiërarchieën vormen nu eenmaal een wezenskenmerk van fascisme.

Des te opmerkelijker zou je het kunnen noemen dat uitgerekend De Pillecyn de auteur was van *Monsieur Hawarden*. De hoofdpersoon is een gefortuneerde en doodongelukkige Parijsienne die, opgedoken in een klein Ardens dorp, voltijds rondloopt in mannenkleren en volop zware sigaren paf. Op een kermisbal nodigt 'monsieur Hawarden' een mooie jonge meid openlijk uit voor een verhitte dans en ook voor de rest weet hij/zij zichzelf bij de goegemeente overtuigend te verkopen als een weliswaar frêle en delicate kerel, maar hoe dan ook als een 'vent van het mannelijk geslacht', zoals wijlen Gerard Reve zou zeggen. Pas bij haar/zijn doodsbed beseft Alex, haar/zijn veel jongere wandelvriend en jarenlange vertrouweling, de waarheid. 'Hij ziet het gelaat van de vrouw, zo vol goedheid als alleen het gelaat van een vrouw kan zijn. Het grijzende haar boven het nog effen voorhoofd en onder het nachtkleed de lichte welving van de borsten. Hij vraagt niets. Zij knikt hem toe. "Oui, mon petit." Ze zijn sprakeloos; haar hand raakt nog even zijn hand aan. Dan heeft monsieur Hawarden zich ter ruste gelegd.' Zo klinkt het slot.

Je hoeft heus geen cultuurmarxist te zijn om zulk roman-gegeven intrigerend te vinden en vrij uniek voor zijn tijd, zeker in de Nederlandstalige letteren. Dat zou dus allemaal een aansporing moeten vormen om dit kleinood gelijk te lezen. Niettemin bestaat de kans dat ook andere kniesoren zich er bij voorbaat van zullen afwenden. Vanwege dat oorlogsverleden van de auteur.

Tot aan zijn dood in 1962 – hij was toen eenenzeventig – heeft De Pillecyn dat bedenkelijke verleden nooit afgezworen. Integendeel. Net als de meeste Vlaamse collaborateurs bleef hij zich de dupe voelen van een wrede en zelfs wederrechtelijke afrekening, hem aangesmeerd door de rancuneuze Belgische staat, waarvan hij de legitimiteit levenslang in vraag stelde. In de kringen waarin De Pillecyn ook na de oorlog vertoefde werd al snel na de Bevrijding een propagandamythe opgeklopt en in stand gehouden, niet zelden juist refererend aan bestrafte kunstenaars als De Pillecyn.

Die mythe wil dat nazicollaborateurs in Vlaanderen veel harder aangepakt zouden zijn dan in Franstalig België en de rest van Europa. Zeker als het ging om 'Vlaamsgezinde idealisten die buiten het koesteren van hun overtuiging niets wezenlijks misdaan hadden'.

Het is een verzinsel dat tot vandaag nog steeds door velen wordt versleten voor waarheid, in weerwil van afdoend historisch-wetenschappelijk bewijs van het tegendeel. Er werd in onze buurlanden niet milder gestraft. Ook daar zouden sujetten als August Borms – meer symbool en propagandist dan effectieve beul – ter dood zijn veroordeeld en geëxecuteerd, bejaard of niet. Er is één opmerkelijk verschil. In Nederland spreekt men dan van denazificering, in Vlaanderen van repressie. Onderdrukking. Dit is een vertaling uit het Franse juridische jargon, dat de term algemener gebruikt. Beteugeling van de openbare dronkenschap heet bijvoorbeeld *répression de l'ivresse publique*. Helaas heeft de term repressie er in het Nederlands toe bijgedragen dat Vlaamse collaborateurs zich makkelijker konden framen als slachtoffer van een politieke heksenjacht.

De Pillecyn ervoer het als extra zuur dat zijn bestraffing werd gedoogd, zelfs gesteund, door een overdonderende meerderheid van het Vlaamse volk dat hij dacht te hebben gediend. Van bij het begin van de bezetting had hij zich bijvoorbeeld fel, maar godzijdank tevergeefs, ingezet voor het instellen van een Vlaamse Kultuurkamer naar Nederlands model.

Daar was de Kultuurkamer in november 1941 bij verordening aangekondigd door de hoogste gezagsdrager, de Oostenrijkse nazi Arthur Seyss-Inquart, *Reichskommissar für die besetzten niederländischen Gebiete*. In mei 1942 was ze al afgerond en werd ze voor geopend verklaard met een druk bijgewoonde plechtigheid in de Haagse Stadsschouwburg. 'Alle kunstenaars, architecten, schrijvers, journalisten, muzikanten, filmacteurs en podiumartiesten moesten aangesloten zijn om te mogen werken', licht Wikipedia toe. 'Het oogmerk was de Nederlandse pers en kunstwereld onder strenge controle te houden en waar nodig te censureren.'

De Kultuurkamer was piramidaal georganiseerd volgens ‘het Leidersbeginsel’ en haar kernwaarden luiden ‘nationalisme, verbondenheid met land en volk, historisch besef, uitbannen van “ontaarde, ongezonde, onnatuurlijke creativiteit” en een “positief-Germaanse houding”’. Het verplichte aanmeldingsformulier vroeg behalve naar gegevens als leeftijd en inkomen ook om een sluitende niet-Joodverklaring. Wie zonder goedgekeurde aansluiting toch artistieke arbeid verrichtte, riskeerde boetes tot 5000 gulden. Omgerekend naar vandaag betekent dat meer dan 40.000 euro.

Schrijvers als Dirk Coster en Lodewijk van Deysel tekenden zonder tegensputteren. Anderen, onder wie Jan de Hartog en Ferdinand Bordewijk, weigerden zich aan te sluiten, het publicatieverbod omzeilend of voor lief nemend. Dichter Adriaan Roland Holst smeekte de Kultuurkamer zo sarcastisch om hem te weigeren als lid dat hij moest onderduiken om vervolging te voorkomen.

Ook zonder parallelle Vlaamse Kultuurkamer steunde en legitimeerde De Pillecyn in België de Nieuwe Orde en de nazibezetting, zowel artistiek als journalistiek. Hij was onder meer een toonaangevend redactielid van Duitsgezinde bladen als *Westland* en *Volk en Kultuur*. In 1941 werd hij ook directeur-generaal voor het middelbaar onderwijs, wat hij voor de rest van de bezetting zou blijven. Tegelijk hitste De Pillecyn, als publicist en redenaar, de reeds flink geïndoctrineerde Vlaams-nationale jeugd op om ook nog eens hun vege lijf te gaan riskeren aan het oostfront. Bovenal ijverde hij voor een aparte Vlaamse staat, die opgenomen zou worden – niet opgeslokt – in de schoot van het nieuwe Groot-Germaanse rijk. Als volwaardige natie tussen haar cultuur- en bloedverbonden broedernaties.

‘Een corporatief ingerichte Dietse volksstaat, [gegroeid uit de] organische volksgemeenschap, en met een staathuishoudkunde die haaks staat op liberalisme en marxisme.’ Zo vatte professor Kris Humbeeck in het tijdschrift *Zacht Lawijd* de idealen van De Pillecyn samen. Concluderend: ‘Hij was een overtuigd nationaal-socialist.’

© 2024 Uitgeverij TZARA / Standaard Uitgeverij nv,
Franklin Rooseveltplaats 12, B-2060 Antwerpen
en het Filip De Pillecyncomité, Tom Lanoye,
Reinhart Croon & Annick Lesage

www.standaarduitgeverij.be
info@standaarduitgeverij.be

Vertegenwoordiging in Nederland
New Book Collective, Utrecht
www.newbookcollective.com

Omslagontwerp: Herman Houbrechts
Opmaak binnenwerk: www.intertext.be
Covertekening en auteursportret: Reinhart Croon

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevens-
bestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze,
hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of
op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke
toestemming van de uitgever.

ISBN 978 90 223 4098 1
D/2024/0034/304
NUR 301